

Den funktionella samhällsmedborgaren

- en diskursanalys av läroplanernas syn på fostran
inom Idrott och hälsa från 1962–2022

Emilia Liebendörfer & Thérèse Lindberg

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN
Självständigt arbete avancerad nivå 113:2022
Ämneslärarprogrammet inriktning mot gymnasieskolan: 2018–2023
Handledare: Leif Yttergren
Examinator: Pia Lundquist Wanneberg

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Denna studies syfte var att analysera den svenska skolans läroplaner under perioden 1962–2022, där vi mer specifikt avsåg att analysera vad som uttrycks om eleven som en funktionell samhällsmedborgare inom ämnet idrott och hälsa:

Vilka centrala begrepp och värdeord används i läroplanerna över tid?

Vilka egenskaper, utöver fysiska förmågor, lyfts fram i kursplanen ämnet idrott och hälsa?

Utmärks utformningen av kursplanen i idrott och hälsa av kontinuitet eller förändring över tid?

Teori och metod

Användandet av en diskursanalys ser vi både som teori och metod för vår studie. Då det finns en mängd olika diskurser har vi valt att använda oss av kritisk diskursanalys kopplat till Faircloughs analysmodellens tre olika nivåer. En kvalitativ metod lämpar sig för att skapa förståelse för komplexa processer, och tolkandet av nya läro- och kursplaner är en sådan process då den genomgår många steg och en mängd instanser innan den slutligen ska tolkas av läraren i klassrummet eller idrottshallen.

Resultat

De begrepp och värdeord som används inom ämnet idrott och hälsa har varierat över tid. Begreppet fostran var ett ledande begrepp i Lgr 62 men försvann redan till nästa revidering av läroplanen. De förmågor som har premierats genom ämnet kan kopplas till den sociala diskursen, den moraliserande diskursen, riskdiskursen och hygiendiskursen. Den enda diskursen som fortfarande har ett likvärdigt innehåll är riskdiskursen. Diskursen som kan kopplas till hygien försvann i och med Lpo 94. Läroplanens skrivningar präglas av förändring och nya begrepp framkommer med varje revision.

Slutsatser

Kravet på samhällsmedborgaren har förändrats över tid och de förmågor som tidigare har premierats är inte längre av samma vikt. Sociala egenskaper, estetiska rörelser och en god hygien har bytts ut mot aspekter kopplade till att uppnå och bibehålla en god hälsa. Det innebär att ämnets karaktär är förändrad och att ämnet inte längre fyller samma samhällsfunktion.

The functional citizen of society

- a discourse analysis of the curriculum's view of
discipline in physical education between 1962-
2022

Emilia Liebendörfer & Thérèse Lindberg

SWEDISH SCHOOL OF SPORT
AND HEALTH SCIENCES

Master Degree Project 113:2022

Teacher Education Program: 2018-2023

Supervisor: Leif Yttergren

Examiner: Pia Lundquist Wanneberg

Abstract

Aim and research questions

The aim of this study is to analyze Swedish school curriculums during the period 1962–2022, where we more specifically intend to analyze what is expressed about the pupil as a functional citizen of society within the subject of physical education and health.

The study aims to answer the following research questions:

Which central concepts and values are used in the curricula over time?

Aside from physical abilities, which characteristics are prominent in the syllabus for the subject of physical education and health?

Is the design of the curriculum of physical education and health characterized by continuity or alteration over time?

Theory and method

We view the application of a discourse analysis as both the theory and method of our study.

As there are a variety of discourses, we have chosen to apply critical discourse analysis linked to the three levels of Fairclough's analysis model. A qualitative method is considered suitable for creating an understanding of complex processes, and the interpretation of new curricula and courses is deemed such a process as it goes through many steps and a multitude of instances before it is finally interpreted by the teacher in the classroom or sports facility.

Results

The concepts and values motivating physical education have varied over time. The concept of fostering was a leading concept within the Lgr 62 curriculum, but disappeared with the subsequent revision. The abilities that have been sustained through the subject can be linked to the social discourse, the moralizing discourse, the risk discourse and the hygiene discourse. The only discourse whose content still has an equivalent is the risk discourse. The discourse that can be connected to hygiene disappeared with the Lpo 94 curriculum. The writings of the curriculum are characterized by change and new concepts emerge with each revision.

Conclusions

The demands placed upon citizens have changed over time and the abilities that have previously been sustained are no longer of the same importance. Social skills, movement aesthetics and proper hygiene have been replaced by aspects linked to achieving and maintaining adequate health. It follows that the characteristics of the subject have changed, and that the subject no longer holds the same societal function

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
1.1 Aspekter av problemområdet	3
1.2 Syfte	5
1.2.1 Frågeställningar	5
2 Bakgrund	5
2.1 Före den gemensamma grundskolan	5
2.2 Den gemensamma grundskolan	6
2.3 Betyg	7
2.4 Forskningsläget	7
2.4.1 Samhällets påverkan på skolan	8
2.4.2 Idrottsämnets utveckling	8
2.4.3 Läroplansforskning.....	9
2.4.4 Utvärderingar och implementeringsprocessen i skolan	11
2.4.5 Internationell forskning	12
3 Metod och Teori.....	13
3.1 Diskursanalys	13
3.2 Analysmodell	14
3.3 Avgränsning	15
3.3.1 Material	15
3.4 Genomförande.....	16
3.5 Tillförlitlighetsprinciper	17
3.6 Etiska aspekter.....	17
4 Resultat.....	18
4.1 Lgr 62	19
4.2 Lgr 69	21
4.3 Lgr 80	23
4.4 Lpo 94	25
4.5 Lgr 11	27
4.6 Lgr 22	28
4.7 Sammanfattning	29
5 Diskussion	31
5.1 Hur tolkas kursplanen?.....	34
5.2 Metoddiskussion.....	35

5.3 Slutsats	36
5.4 Fortsatt forskning	36
Käll- och litteraturförteckning.....	38

Bilaga 1 Käll- och litteratursökning

1 Inledning

Skolan har funnits i Sverige sedan 1600-talet, dokument som reglerat undervisningen kan dock spåras hela vägen tillbaka till medeltiden. 1962 skedde ett paradigmskifte inom svenska skolan då den gemensamma skolan bildas och begreppet läroplan används för första gången (Skolverket, 2004).

Skolan liksom samhället är i en ständig förändring. Det politiska klimatet i samhället tillsammans med politiska kompromisser och rådande samhällsnormer är det som styr utformningen av läroplanen genom historien. Läroplanen är en juridisk föreskrift men enligt Orlenius (2001) måste det ges utrymme för tolkningar för att kunna ses som legitimt. Detta innebär att staten med det politiska styret reglerar mål, men tolkningen sker på en mer lokal nivå av skolläda och lärare.

Att framställa och besluta om en ny läroplan är en omfattande process som ofta tagit många år. Den tid som är under framtagandet kommer i hög grad att präglade läroplanen, som på sätt och vis är en avbild av det tidigare decenniets stora samhällsfrågor. I efterhand kan man se att läroplanerna därför tenderar att lösa utmaningar som varit betydande tidigare men ofta missar de som präglade den samtids som råder under själva tillämpningen. 70-talets frågor slår igenom i 80-talets läroplan men en del av dessa har redan minskat i betydelse. Ett exempel är att begreppet förslitningsskador var oerhört betydande i den fasen av industrialismen som Sverige befann sig i under 70-talet (Orlenius, 2001). När stora delar av tillverkningsindustrin försvann var det andra arbetsmiljöproblem som dominerade debatten, tex stress av digitaliseringen.

En tanke som kan vara bra att ta med sig är om dagens läroplan missar det kommande decenniets utmaningar och i själva verket redan är förlegad. En plan är alltid riktad framåt men bygger på data och beskrivningar av historien. Vår tid präglas tex mycket av diskussioner om samtycke, vilket fått starkt genomslag i läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2022 (Lgr 22). Det kan mycket väl vara så att vi om 15 år ser begreppet som en självklarhet och att ett frekvent användande av begreppet är en onödig fixering. I varje epok tror vi ju att vi kommit fram till den optimala läroplanen...

En trend som präglat alla läroplaner under efterkrigstiden är att skolan i allt högre grad ska undervisa om sådant föräldrarna inte klarar av att förmedla, tex privatekonomi, kost eller beteende i naturen. Förtroendet för skolan som samhällsinstitution har alltid varit stort hos läroplansförfattarna och flera gånger har utrymme tagits till nya områden på bekostnad av klassiskt lärande av kärnämnen (Sandahl, 2002). Timantalet har sedan justerats men innehållsmässigt har ändå övertron på skolans kapacitet att förmedla allt mellan himmel och jord varit närmast orubbad.

Idag har dock pendeln börjat svänga. I debatten och inom politiken finns starka röster som vill återbörda ansvaret till föräldrarna och ett mer klassiskt skolideal är på frammarsch, det talas även om en återgång till en mer reglerad och styrd skola med fokus på bildning och faktainläring, samt ordning och reda (Pehrson, 2022). Detta syns dock endast i begränsad omfattning i den senaste läroplanen men håller på att slå igenom i betygssättningen. Ser vi snart ett återinfört betyg i ordning och uppförande? Kan det även komma starkare betoning av föräldrarnas ansvar inom vissa områden genom exempelvis skarpare skrivningar i föräldrabalken? Läroplanerna tenderar att dra en gräns mellan föräldrarnas och samhällets (skolans) ansvar som varierar efter tidsandan och aktuella politiska frågor. Ska skolan, eller föräldrarna stå för barnets fostran, kunskapen om allemansrätten eller vetskapen om samtycke?

Pär Stenbäck (2014), före detta utbildningsministern i Finland, skriver i en kulturdebatt i DN att skolsystemen som till sin uppbyggnad syns som identiska mellan Sverige och Finland, men anses leda till olika resultat. Finland till skillnad från Sverige använder sig inte av skolan som ett slagträ inom politiken uttrycker Stenbeck (2014) samt att: "Vår kommunala skola har stor frihet, inga skolinspektörer blandar sig i skolans pedagogiska tillämpningar av den nationella läroplanen". Debatten om skolan finns men det är inte lika politiskt laddat som i Sverige. Lärarorganisationer i Finland har krävt mer befogenheter för att ingripa vid disciplinproblem. Respekten för lärare kvarstår i Finland trots föräldrarnas åsikter och synpunkter om skolan och dess undervisning medan i Sverige har den auktoriteten och respekten minskat väsentligt (Stenbäck, 2014). Lärare blir idag ifrågasatta och hotas ibland, varken elever eller lärare har samma respekt för lärare som tidigare.

2022 lanserades den sjätte läroplanen sedan 1962 vilket innebär att Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr 11) ersätts eller snarare revideras kraftigt. Enligt Skolverket är samtliga kursplaner för den obligatoriska grundskolan påverkade av

förändringen. Även delarna om skolans värdegrundsarbete är omformulerade. De nya betygskriterierna ska vara mindre detaljerade än tidigare och det ska enligt Skolverket öppna upp för olika typer av bedömningssituationer (Skolverket, 2022). De mer abstrakta betygskriterierna ska enligt Olsson (2022) ge mer utrymme för lärarens egna tolkningar och det skapar nya utmaningar för en mer jämställd bedömning och betygssättning.

“Ansvaret kan man inte lägga på enskilda lärare. Syftet är att lärare ska lägga mer tid på undervisning och att eleverna inte ska falla på alla detaljer. Lärarnas undervisning är det som gör skillnad” (Olsson, 2022).

1.1 Aspekter av problemområdet

På samma sätt som övriga skolans läroplan har idrottsundervisningens kursplaner förändrats över tid. Skolämnet har under tiden haft olika namn: Gymnastik, idrott och i nutid idrott och hälsa (IDH). Från och med nu benämns ämnet med förkortningen IDH för att förenkla terminologin i denna studie. Ordet läroplan används som ett begrepp för det centrala innehåll som gäller för hela skolan. Kursplan är det specifika styrdokumentet som gäller för ämnet IDH. När begreppet styrdokument används så är det ett samlingsbegrepp för läroplaner och kursplaner.

Ämnet har haft en varierad position i skolans hierarki, vilket syns i timplanen för ämnet. I perioder har IDH fått stå tillbaka med en minskad timbudget (Sandahl, 2002). Enligt Larsson (2016) har staten haft ett starkt grepp om utbildningen inom IDH, framför allt under de första av grundskolans läroplaner 1962 och 1969. Fysisk fostran av kroppen har varit det som dominerat ämnet genom alla tider, dock har rent teoretiska moment inom ämnet prioriterats högre sedan läroplanen från 1994, framför allt med hjälp av hälsoråd och hälsoundervisning för eleverna. Enligt Sandahl (2002) är IDH det skolämne som genomgått störst ombildning men även det ämne där störst progression har skett. Rent historiskt har staten använt skolan som ett medel för medborgarfostran. Religiösa, moraliska och etiska aspekter influerade undervisningen (Wanneberg, 2004). Idag består undervisningen mer av didaktiska och demokratiska inslag.

I denna uppsats har vi orienterat oss efter det fostransbegrepp som återfinns i *Nationalencyklopedin*:

”Fostran, den process genom vilken en människa, oftast en uppväxande, formas av den omgivande kulturen och dess olika institutioner, t.ex. familj, skola och arbetsplats; med en sociologisk term ofta kallad socialisation”. (Nationalencyklopedin, fostran)

Begreppet har dock en hög grad av politisk laddning och används inte sällan utan vetenskaplig kontext. Särskilt som ’god uppfostran’ som används regelmässigt som ett begrepp fullt av ideologiska, religiösa, etiska och moraliska värderingar. Begreppet är något som varje politisk riktning vill äga och fylla med innehåll. Av den anledningen är det inte så konstigt att alla läroplaner måste förhålla sig till begreppet, genom att förklara innebörden eller helt enkelt avstå från att ta med det i läroplanen.

I Lgr 22s inledande delar står det att skolans uppdrag är att:

”Skolan ska i samarbete med hemmen främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och medborgare.”
(Skolverket, 2022)

Detta tyder på att skolan har en stor betydelse i formandet av den framtida funktionella samhällsmedborgaren. Begrepp som medborgare eller “den gode medborgaren” beskriver enligt Tham (2012) en välanpassad människa som anpassar sig till sin omgivning och rådande samhällsklimat. Det finns flera dimensioner inom begreppet medborgare, till exempel att det rör sig om kultur, kunskap, bildning och kritiskt tänkande (Tham, 2012). Denna studie fokuserar på de förändringar som har skett i de styrdokument som är kopplade till idrottsämnet. Vi avser också undersöka om det råder en kontinuitet i de olika dokumenten. Uppsatsen fokuserar på vilka egenskaper som ska prioriteras inom idrottsundervisningen. Dessa egenskaper är utsedda begrepp som bidrar till att forma den funktionella samhällsmedborgaren.

En i sammanhanget provokativ fråga är också om undervisningen i idrott och hälsa (IDH) verkligen behövs? Är det verkligen skolans uppdrag eller kanske föräldrarnas att lära barn- och ungdomar att leva sunt och hälsosamt? Kommer framtida läroplaner tona ner ämnets betydelse? Idag ses IDH som ett kunskapsämne, något som betonas inom GIH (Gymnastik- och idrottshögskolan). I skolorna ses det ofta mer allmänt som paus från stillasittande och

välbehövlig kroppslig aktivitet. Ämnet har också numera moment som bedrivs i klassrum som teoretisk utbildning. Kommer dessa moment överleva framtida läroplansrevisioner?

Hur har idrottsundervisningens uppdrag inom fostrandet av den framtida funktionella samhällsmedborgaren sett ut utifrån formuleringarna i läroplanerna?

1.2 Syfte

Studiens övergripande syfte är att analysera skolans läroplaner under perioden 1962–2022. Mer specifikt avses att analysera vad som uttrycks om eleven som funktionell samhällsmedborgare inom ämnet idrott och hälsa. Vi ska svara på nedanstående tre frågeställningar:

1.2.1 Frågeställningar

Vilka centrala begrepp och värdeord används i läroplanerna över tid?

Vilka egenskaper, utöver fysiska förmågor, lyfts fram i kursplanen ämnet idrott och hälsa?

Utmärks kursplanen i idrott och hälsa av kontinuitet eller förändring över tid?

2 Bakgrund

Under denna rubrik presenteras översiktligt hur den moderna skolan har förändrats. Sedan följer ett nedslag i tidigare forskning inom områden som är relevanta för uppsatsen.

2.1 Före den gemensamma grundskolan

Redan 1686 års kyrkolag sa att föräldrar i Sverige måste ta ansvar över att ens barn ska lära sig att läsa (Af Sandeberg, 2020). På 1600-talet, var det bara några få pojkar som gick i skolan, flickor fanns det inga skolor för. Skolor har det dock funnits i Sverige sedan tidig medeltid. Bland de första var katedralskolorna kopplade till kyrkan som fortfarande finns kvar som benämning på flera skolor i Sverige. Skolorna var en del av kyrkans organisation och hade som huvudsaklig uppgift att utbilda pojkar som skulle bli präster. Längre fram under medeltiden grundades särskilda stadsskolor som gav undervisning för köpmännens söner.

(Larsson, 2022). Genom folkskolestadgan 1842 blev undervisning obligatorisk för folket. Syftet var att även underklassens barn skulle lära sig läsa, räkna och skriva (Nilsson, 2019).

På 1900-talet började de första statliga samskolan där flickor och pojkar fick gå i samma skola, innan dess var de uppdelade (Af Sandeberg, 2020). 1940 infördes den obligatoriska nioårig grundskolan för alla och skolans uppdrag om fostran stärktes.

Disciplinen i klassrummet var en omdiskuterad fråga redan vid 1950-talet och följande skrevs i ett betänkande till Sveriges riksdag;

"78 procent av lärarna i storstäder ansåg att störningarna i klassrummen hade ökat, och förklarade detta med försämrade hemuppföstran, radion, tidsandan och andra världskriget". (SOU, 1950:3.)

2.2 Den gemensamma grundskolan

1962 kom den första gemensamma läroplanen för grundskolan. Med Läroplanen för grundskolan 1962 (Lgr 62) infördes även ett gemensamt betygssystem för hela landet. Redan 1969 ersattes Lgr 62 av en ny reviderad läroplan, läroplan för grundskolan 1969 (Lgr 69). I och med revideringen skulle det bli mer jämställt och mindre fokus på idrottens fostrande uppdrag. Processen med nästa revidering, läroplanen för grundskolan 1980 (Lgr 80), tog betydligt längre tid och förändringarna mot tidigare versioner av läroplanen var då större. Det politiska klimatet påverkade processen av arbetet med den nya läroplanen då det gick från en socialdemokratisk utbildningsminister till en folkpartistisk. I och med innehållet i Lgr 80 ansågs det mer fritt för läraren att välja vilket innehåll undervisningen skulle ha (lärarnas historia u.å.).

År 1994 kom Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94) och i samma skede hade staten gett ansvaret för skolan till de enskilda kommunerna. Det innebar stora strukturella förändringar och Skolverket infördes. En likvärdig utbildning i Sverige med fokus på kunskap och färdigheter stod i centrum. 2011 kom nästa revidering av läroplanen och med den skedde även en generell kompetenshöjning inom lärarkåren när lärarlegitimationen infördes. Nu 2022 har den nya läroplanen Lgr 22 implementerats. Enligt Skolverket ska den ha mer abstrakta riktlinjer som ska ge större utrymme för varierade undervisningssituationer (Olsson, 2022).

2.3 Betyg

Vi har valt att bortse från dokument kring betygen i denna uppsats. Vi vill dock belysa att betygen och de kriterier som kopplas till dessa, liksom läroplanen i stort, är direkt påverkat av den kunskapssyn som finns i samhället.

I Lpo 94 nämns mål som eleverna ska ha uppnått i kursplanen för IDH. Dessa mål kopplas till årskurs 5 och 9. Det finns dock ingen gradering eller något liknande som indikerar om kunskapen kring målen kan betygssättas på olika sätt (Lpo 94). I Lgr 11 lades betygssystemet in i läroplanen och matris och kriterier in för varje kursplan, där de uppdaterade betygssystem till en sexgradig skala och kunskapskrav ska bedömas enligt A-F. I Lgr 22 så har detta fortsatts och kunskapskrav har bytt namn till betygskriterier.

2.4 Forskningsläget

Skolan och dess utformning är ett område som är undersökt på många sätt och ur en mängd olika perspektiv och teorier. Nedan presenteras de områden som är relevanta för studiens syfte och frågeställningar. Eftersom frågeställningarna berör dels idrottsämnets utveckling över tid, dels vilka förmågor individen ska öva inom ämnet så behövs ett nedslag i en mängd olika forskningsfält för att förankra våra forskningsfrågor.

För att förstå idrottsämnets utveckling behövs en insikt för hur samhällsförändringar och politik påverkar skolans utformning och styrdokument. De förmågor som premieras inom idrottsämnet behöver en historisk kontext, som visar hur ämnet har växt fram. För att kunna identifiera om ämnets karaktär har förändrats över tid behövs en strategi för att analysera kursplanens innehåll. När läroplaner jämförs med varandra är värdeord och begrepp ett verktyg för att belysa både skillnader och likheter. Skolverket arbetar aktivt med att själva utvärdera befintliga reformer och implementeringsprocessen i skolan. Fokus för denna uppsats är den svenska skolans läroplaner dock finns det likheter med våra grannländer och synen på idrottsämnets funktion i skolan.

2.4.1 Samhällets påverkan på skolan

En av frågeställningarna i denna uppsats syftar till att undersöka kontinuitet eller förändring över tid inom idrottsämnet. Eftersom idrottsämnet är en integrerad del i skolan behövs en koppling till skolans utveckling i sin helhet och en förståelse för samhällsförändringars betydelse.

I Richardsons (2004) skildring av svenska skolans utveckling från medeltiden fram till nutid går samhällsutveckling och skolutvecklingen hand i hand. Enligt Richardson ska skolans utveckling alltså ses som en integrerad del av samhällsutvecklingen och inte något som sker opåverkat av andra samhällsfaktorer. Det innebär att landets politiska, ekonomiska och sociala förhållanden är sådant som avspeglas i skolans styrdokument. Enligt Richardson kan skolan ses som antingen en funktion av dessa samhällsfaktorer eller som ett instrument för makthavarna att styra och förändra samhället i önskad riktning. Under vissa epoker har skolan genomgått större reformer än andra och exempel på sådana tillfällen är läroplansrevisionerna kring 1960-talet och 1990-talet. De avsikter som finns bakom utveckling av skolan, och revidering av styrdokument, är enligt Richardson i fokus inom den historiskt orienterade forskningen. Det leder till att själva effekten av reformerna ofta hamnar i skymundan (Richardson, 2004).

Linde (2006) anser precis som Richardson att den historiska forskningen inom läroreformer dominerats av ett fokus på avsändaren och dess avsikter. Konstruerandet av styrdokument för skolan vilar på en samhällsvetenskaplig grund men det utfall som skolreformerna lett till har i stället studerats inom beteendevetenskapen och psykologin. Enligt Linde (2006) måste skolan arbeta för att utbilda kommande generationer för framtiden. Därför behöver dessa olika förhållningssätt till skolan kombineras. Två begrepp är väsentliga när det gäller läroplansteori enligt Linde (2006). Transformerings - som innebär den process där läroplanen först skapas men sedan också tolkas i olika led. Samt realisering – det som verkligen händer i klassrummet.

2.4.2 Idrottsämnets utveckling

Liksom skolan i sin helhet har ämnet idrott och hälsa förändrats dels i sin utformning, dels i sitt innehåll. För att förstå idrottsämnets nuvarande position i skolan behövs det en historisk

redogörelse för hur ämnet utvecklats. Denna redogörelse visar att ämnet idrott har haft stor betydelse i fostran av samhällsmedborgare och vilka förmågor som har premierats historiskt.

Enligt Annerstedt (1989) kan den svenska skolidrottens utveckling delas in i olika faser. I slutet av 1800-talet var den så kallade militära faser, när militär exercis och vapenövningar var en stor del av ämnet. Det var under denna fas som Ling-gymnastiken fick sitt genomslag. Därefter följde en stabiliseringsfas som innebar att de militära inslagen minskade och lek och spel fick ta ett större utrymme, vilket skedde under tidigt 1900-tal. Efter det följde en brytningsfas. De militära inslagen minskade ännu mer och fysiologiska aspekter av rörelse fick ta mer plats tillsammans med idrott och spel. Annerstedt kallar faser mellan 1970–1990 för ”osäkerhetsfasen”. Detta förklaras med att den centrala styrningen minskade och läraren upplevde en större osäkerhet kring ämnets utformning och innehåll (Annerstedt, 1989).

Även Wanneberg (2004) har forskat om idrottens historiska utveckling i Sverige. Dock har avhandlingen i fråga ett något äldre perspektiv än det som denna studie riktar in sig på. Det finns väsentliga begrepp i Wannebergs avhandling som är relevanta även för tolkningar av nutida styrdokument. Begreppet medborgarskap som syftar till att det finns ett samband mellan individen, staten och skolan samt den ”medborgarfostran” som idrottsundervisningen syftade till. I ett historiskt perspektiv kopplar Wanneberg ihop staten, medborgarfostran och skolöverstyrelse (nutida Skolverket) samt fysisk fostran i sin analysmodell (Wanneberg, 2004).

2.4.3 Läroplansforskning

Intresset för att jämföra läroplaner och kursplaner på olika sätt är väldigt högt bland framför allt studenter som skriver uppsatser på olika nivåer. Tillvägagångssätt och metod skiljer sig åt och i sökningar kring det aktuella forskningsområdet har en mängd sådana uppsatser dykt upp. Uppsatser som inte är på minst nivån av en avhandling har valts bort inför denna studie. Det material som presenteras under denna rubrik ligger till grund för den analytiska processen. De sker genom att våra egna slutsatser valideras av den tidigare forskningen inom området. De begrepp, värdeord och förmågor som presenteras under resultat går då att bekräfta.

Dodillet (2020) har publicerat en textanalys av läroplanerna från 1962, 1969, 1980, 1994 och 2011 samt kompletterande skolpolitiska nyckeltexter från bland annat åren 1948 och 1992. Texterna har analyserats utifrån Benner och Sladeks distinktion av pedagogiska och politiska mål för skolan. Dodilletts analys visar på att den pedagogiska strävan som fanns under 1940-talet att fostra skolungdomen till välartade vuxna tonades ner med tiden och formades om till en politisk ambition att i stället fostra skolungdomen till demokratiska medborgare i ett demokratiskt samhälle. Vidare lyfter Dodillet att de värdeord som var nyckelbegrepp i läroplanerna under 1960–1980 talet har skiftat och bytts ut, ord som solidaritet och tolerans har ersatts med begrepp som ansvarstagande och inflytande. Sammanfattningsvis är Dodillet samstämmig med den tidigare konsensus som råder inom fältet, det att går att påvisa en ambition i läroplanerna för att forma och anpassa eleven till det rådande samhällsidealet.

Swartling (2005) jämför Lgr 80 och Lpo 94 i sin avhandling inom ämnet IDH. Begreppet kroppsfrståelse är i fokus. Enligt Swartling finns det en samstämmighet mellan dessa båda läroplaner när det gäller kunskapssyn och människosyn. Det finns en skiljelinje mellan själsliga och kroppsliga förmågor. I Lpo 94 gestaltas detta av begreppen fakta och förståelse som är teoretiska eller själsliga begrepp, och färdighet och förtrogenhet som handlar om kroppslig förmåga. Enligt Swartling är de aktiviteter som genomförs under lektionerna i IDH endast medel för att nå ett högre syfte. När målet ligger utanför aktiviteten så saknar aktiviteterna egenvärde menar Swartling (2005).

Sandahl (2005) jämför idrottsämnets innehåll i läroplaner och kursmål med det faktiska lektionsinnehållet sin avhandling. Sandahl har ett historiskt perspektiv och jämför i sin analys ämnesinnehållet i läroplanerna från 1962, 1980 och 1994. Sandahl menar att läroplaner och kursplaner varit tydligt influerade av samhället i stort men att få av dessa förändringar har följt med hela vägen in i idrottshallen. Ämnesinnehållet har inom idrottsundervisningen på många sätt förblivit sig likt, där bollspel, gymnastik och friidrott har dominerat undervisningen. Sandahl (2005) summerar med att idrottsundervisningen på många sätt anpassas efter de som redan är aktiva på sin fritid. Detta då populära föreningsidrotter som exempelvis bollspel har fått ett stort utrymme inom ämnet.

Quennerstedt (2006) visar i sin avhandling om hälsoundervisningen i skolan att idrottsundervisningen kan delas in i ett antal olika diskurser. Dessa diskurser och dess innehåll förekommer mer eller mindre frekvent under undervisningen. Särskilt relevant för

denna studie är de identifierade diskurserna som Quennerstedt namnger i sin avhandling. Diskurserna om social fostran, risker, hygien och moraliseringsdiskursen ringar in de ämnesområden som är relevanta för denna studie. Både social fostran och moralisering är ett tema som återkommer i både IDH och de centrala styrdokumenterna. Enligt Quennerstedt är social fostran den diskurs, utöver aktivitetsdiskursen, som får mest utrymme i kursplanen för IDH (Quennerstedt, 2006).

2.4.4 Utvärderingar och implementeringsprocessen i skolan

Skolverket egna utvärderingar av implementeringsprocessen och resultat från tidigare skolreformer visar att läroplansreformer är i en ständig förändring. Förändring över tid är något som präglar skolan och en av frågeställningarna i denna uppsats undersöker detta inom idrottsämnet.

För att utvärdera och följa upp läroplansarbete genomför Skolverket sina egna forskningsprojekt. 2004 publicerades en intervjustudie som undersökte läroplansarbetet under perioden 1991–2000. Studiens syfte var att dels undersöka processen i framställandet av en ny läroplan och vilken människosyn och kunskapssyn som låg till grund för arbetet, dels att synliggöra implementeringsprocessen och vad som kan förändras och förbättras inför framtiden. En slutsats som dras i undersökningen är att det är en fara att Skolverket fastnar i rena teknikaliteter med läroplansarbete, och låter de stora principiella frågorna hamna i skymundan. Kursplanerna benämns som en ”nationell identitet” och de grundvärden som finns i dem behöver synliggöras mer (Skolverket, 2004 a, s15).

Efter skolreformen 2011 genomfördes en ny internrapport där nio skolor valdes ut. Med hjälp av både enkät och intervju material undersöks implementeringen och lärarnas upplevelse av skolreformen (Skolverket, 2015). Undersökningens syfte var främst att kartlägga de förändringar som skett i det vardagliga arbetet i skolan. De slutsatser som drogs var bland annat att det centrala innehållet i lgr 11 upplevdes som omfattande gentemot lpo 94 samt att lärarna upplevde svårigheter med den dokumentation som krävdes för bedömning gentemot de nya kunskapskraven. Tre ord valdes ut för att sammanfatta utmaningarna med reformen och de är; ”kunna” – som handlar om resurser och organisation och möjligheter, ”förstå” – som handlar om att sätta sig in i det nya men även en önskan om att få mer kunskap från lärarnas håll, samt ”vilja” – som belyser lärarnas inställning (Skolverket, 2015, s 262).

2.4.5 Internationell forskning

Den internationella forskningen inom både läroplansteori och idrottsutbildning är omfattande. Denna uppsats är baserad på de svenska styrdokumenterna och det internationella skolväsendet är därför inte relevant för att förklara eller besvara frågeställningarna för uppsatsen. Vi har dock valt att göra två nedslag i internationell forskning för att vidga vårt resonemang i diskussionen kopplat till vårt resultat.

Hugo Karlström (2021) har skrivit en avhandling med jämförelse mellan idrottspolitiken i Sverige, Norge och Finland. Karlströms fokus ligger på regeringsprogrammets betoning, hur de understryker idrottspolitiska frågor. Länderna i studien betonade att en allmän god hälsa hos befolkningen är väsentlig och att fokuset ligger främst på barn och unga. En likhet som finns mellan Finland och Sverige är att alla ska ges samma möjlighet att utföra idrott och motion. Statens resurser går främst till barn och ungas hälsofrämjande och uppfostran. Via regeringsprogrammen framkommer det att idrotten representerar viktiga värderingar. Idrottspolitiken idag har en betydande roll i samhället. Idrotten ska kunna fungera som en demokratisk fostran, barn och unga kan hjälpa staten förebygga uppbyggande problem i välmående och hälsa. Statens idrottspolitiska målsättningar i Finland har förändrats genom de förändringar som uppstått i samhället. Före andra världskriget, under 1920–1930-talet, var den offentliga politiken att säkerställa uppfostrandet hos pojkar och män i försvarsuppgifter. Slutsatsen som Karlström (2021) kommer fram till är att Sverige, Norge och Finlands respektive regeringsprogram fokuserar på att uppnå en god hälsa bland sin befolkning, så de värnar om sin folkhälsa och sin idrottspolitik.

I en amerikansk studie undersöker Wright et al (2021) idrottslärare och hur trygga de är med att undervisa i de olika moment som finns omnämnda i läroplanen. Begreppen som används är ”self efficacy” som handlar om den egna förmågan och ”teacher efficacy” som handlar om den upplevda förmågan att lära ut. De förmågor som är kopplade till träning och kroppsrörelse är betydligt högre skattade än de förmågor som är kopplade till det sociala och det psykologiska. Men de lärare som ser ett högre syfte med dessa förmågor är också de lärare som visar en högre teacher efficacy (Wright et al, 2021).

Sammanfattningsvis kan det konstateras att skolans mål och de krav som ställs på eleven är i en ständig förändring. Denna uppsats syfte är att fylla i och uppdatera det aktuella forskningsfältet genom att dels presentera tidigare forskning inom området och addera den nyaste versionen av kursplanen till detta. Samtidigt som vi identifierar de förändringar som har skett över tid placerar vi dessa i en samhällelig kontext. Detta visar varför förändringar i läroplanerna sker, vilka de är, och vad dessa förändringar har för betydelse.

3 Metod och Teori

Under denna rubrik presenteras vår metod, analysmodell, material och genomförande för att ge förståelse för hur vi kommit fram till vårt resultat.

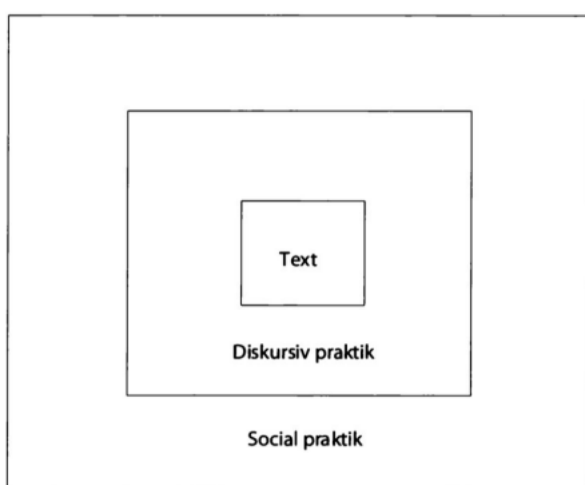
3.1 Diskursanalys

Vi har valt en kvalitativ metod då den lämpar sig för att skapa förståelse för komplexa processer (Smith & Sparks, 2016). Skapandet och tolkandet av nya läro- och kursplaner är en sådan process då den genomgår många steg och en mängd instanser innan den slutligen ska tolkas av läraren i klassrummet, eller idrottshallen. Eftersom syftet med studien är att analysera det språkliga innehållet i idrottsämnets läroplan över tid så har valet landat i en textanalys då denna metod lämpar sig för vårt syfte. Enligt Bryman (2018) är textanalys av offentliga handlingar, i vårt fall läroplaner, en lämplig metod för att visa på samband mellan politiska resonemang och retorik och faktiska handlingar. För att analysera innehållet i styrdokumentet kommer vi inledningsvis använda oss av textanalysen men för att göra en djupare granskning av innebörden av dessa dokument genomförs sedan en kritisk diskursanalys. En diskurs är ett speciellt sätt att prata om ett bestämt tema, hur man diskuterar, beskriver och ställer frågor kring ett bestämt tema eller forskningsfält. En diskursanalys menas med att man analyserar hur man talar eller skriver om något, genom att identifiera ord som används och hur man pratar om ämnet på olika sätt (Winther, Jorgensson & Phillips, 2020). Den kritiska diskursanalysen innebär att man kopplar ihop textanalysen med det sociala sammanhanget vid tidpunkten då texten skrevs, den kritiska analysen lämpar sig när man vill lägga fokus på maktförhållanden och strukturer (Winther, Jorgensson & Phillips, 2020). I denna studie ska skolans styrdokument granskas med en kritisk blick. Genom diskursanalysen kan vi identifiera strukturer i språket och dra slutsatser kring läroplanens innehåll och utveckling.

Användandet av diskursanalys ser vi både som teori och metod. Då det finns en mängd olika diskurser så har vi valt att använda oss av kritisk diskursanalys kopplat till Faircloughs analysmodell (Whinter, Jorgenson & Philips, 2020). Vi beskriver mer hur analysen ser ut under rubriken analysmodell.

3.2 Analysmodell

Som modell för den kritiska diskursanalysen använder vi oss av *Faircloughs analysmodell* (Whinter, Jorgenson & Philips, 2020).

Figur 2. *Faircloughs tredimensionella analysmodell (Whinter, Jorgenson & Philips, 2020).* Den tredimensionella modellen hänvisar till Faircloughs tre olika nivåer: text, diskursiv praktik, och social praktik. Vår analys kommer bestå av att varje kursplan inom ämnet idrott och hälsa analyseras genom alla tre nivåer.

Modellen är tredimensionell vilket innebär att det finns tre ingångspunkter, eller nivåer. Den första nivån är textnivån och här finns då ett lingvistiskt fokus på textens uppbyggnad och struktur. Den andra nivån handlar om hur texten produceras och konsumeras (Diskursiv praktik). Den tredje ses som den sociala dimensionen, när texten sätts in i ett socialt sammanhang och integreras med omvärlden (Whinter, Jorgenson & Philips, 2020).

Vi kommer att anpassa analytiska frågor till *Faircloughs analysmodell* och analysera texterna inom samtliga 3 dimensioner. Enligt samhällsvetenskaplig diskursanalys behövs ingen färdig mall följas utan man kan i stället ställa egna analytiska frågor som är anpassade till

forskningsområdet. Vi har valt att utgå ifrån våra frågeställningar som analytiska frågor, våra tre frågeställningar kommer ligga till grund för vårt kodade material (Whinter, Jorgenson & Philips, 2020). När man skriver en diskursanalys är det viktigt med ett kritiskt tänkande att se båda sidorna av myntet Det är nödvändigt att ha kunskap inom ämnet, en diskursanalys ställer krav på din förkunskap och din kreativa förmåga inom ämnet (studienet.se, 2016).

3.3 Avgränsning

Valet för avgränsningen baseras på den reform som skedde inom svenska skolan och den samlade skollagen som etablerades 1962 (Skolverket 2004). Ämnesområdet för idrott och hälsa och dess kursplaner är i fokus för studien. Det är endast dessa kursplaner som ligger till grund för analysen men för att öka vår förståelse för den aktuella revisionen och skolans gemensamma mål och riktlinjer så används de inledande kapitlen i respektive läroplan, såsom skolans värdegrund och skolans uppdrag, på ett översiktligt sätt. De inledande kapitlen är avsedda att läsas och användas tillsammans med respektive kursplan. Vi kommer endast att betrakta de mål och kunskapskrav som benämns för högstadiet alltså klasserna 7–9.

3.3.1 Material

Nedanstående texter är de som står i fokus:

Från Läroplanen för grundskolan Lgr 62 används följande delar; (s 344–357)

- kursplan för Gymnastik

Från Läroplanen för grundskolan Lgr 69 används följande delar; (s 166–169)

- kursplan för Gymnastik

Från Läroplanen för grundskolan Lgr 80 används följande delar; (s 90–97)

- Kursplan för Idrott

Från Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet Lpo 94; (s 30–32)

- Kursplan för Idrott och hälsa

Från Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet Lgr 11; (s 48–54)

- Kursplan för Idrott och hälsa

Från Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet Lgr 22; (s 48–53)

- Kursplan för Idrott och hälsa

3.4 Genomförande

Bearbetningen av materialet för studien sker i två steg. I det inledande skedet bekantar vi oss med materialet genom att läsa igenom det ett flertal tillfällen och genomför sedan en kvalitativ textanalys där vi utgår ifrån Braun och Clarkes (2006) modell i sex steg. Dock används inte modellen fullt ut eftersom diskursanalysen påbörjas efter steg 5. Att först göra en textanalys är enligt Bolander & Fejes (2015) ett lämpligt val för att bryta ner stora textmassor i mindre beståndsdelar. I det första steget så markerades intressanta partier i de olika texterna. Detta skedde antingen med penna och papper eller i ett program på datorn för de filer som vi har digital tillgång till. Detta skedde på två olika håll, och det var ett medvetet val för att öka validiteten i det material som vi sedan sammanställer. Principen är att två par ögon på en text är bättre än ett. Härnäst konstruerade vi gemensamt teman i de olika texterna, och vi genomförde en generös kodning för att få med så mycket material som möjligt. Efter det skapades en kodningslista där vi identifierat olika tydliga teman för texterna. Begrepp och värdeord som är återkommande, eller som anses viktiga för studien, markeras tydligt i texterna för att vi ska kunna spåra upprepning i de olika versionerna i läroplanen. Viktiga observationer kring textens utformning och mängd noteras för att kunna användas i resultatredovisningen. I denna process stryks och tillkommer data och data placeras även om i olika grupperingar. Processen genomarbetas ett flertal gånger tills det inte går att få fram mer aktuell data ur texterna.

I nästa steg av bearbetningen applicerade vi våra frågeställningar på det kodade materialet genom vår analysmodell (Whinter, Jorgenson & Philips, 2020). I det aktuella materialet letar vi efter data som kan matchas med de tre nivåerna i modellen, och som besvarar våra frågeställningar. Även denna process sker dels analogt och digitalt, beroende på i vilket format vi har tillgång till texten. Även denna process upprepas ett flertal gånger och en ny kodlista med tematiskt innehåll skapas, denna gång efter de aktuella rubrikerna under analys. I detta skede sker en tolkning av det kodade materialet och ett steg i den tolkningen är att vi som författare väljer ut vilka områden som vi anser relevant att uppmärksamma. I den kritiska

diskursanalysen är författarens förhållningsätt av vikt för det slutgiltiga resultatet (Whinter, Jorgenson & Philips, 2020).

3.5 Tillförlitlighetsprinciper

Validiteten, trovärdigheten och reliabiliteten i en studie är viktiga kriterier för att kunna bedöma kvaliteten av resultatet. Validiteten mäts i hur forskare mäter de hen avsetter att mäta medan reliabiliteten handlar om resultatet skulle bli det samma ifall undersökningen skulle genomföras på nytt (Stockholms universitet, 2016).

Då vi använder oss av offentliga texter som finns tillgängliga för allmänheten är det våra tolkningar av texterna som är det som kan ifrågasättas och vår trovärdighet i texten.

I vår textanalys kommer våra egna värderingar och bakgrunder spela in hur vi tolkar texterna, ofta är validiteten och reliabiliteten likvärdig i kvantitativa undersökningar medan i kvalitativa studier kan begrepp som validitet och reliabilitet ses som trubbiga. I studier med en kvalitativ inriktning handlar det om att kunna beskriva att materialet man samlat in har bearbetats på ett systematiskt och hederligt sätt (Gunnarsson, 2002). I en kvalitativ studie är inte avsikten att generalisera, inte heller i det här fallet. Därför är det svårt att arbeta med överförbarhet från studien. Enligt Bryman (2018) är ett sätt att säkerställa en hög kvalitet på studien att forskaren visar på ett högt engagemang för uppgiften och hanterar data och analys med respekt, det är något vi har rättat oss efter. För att förhindra att våra personliga åsikter inverkar på resultatet har vi arbetat med ett objektiva synsätt och ansträngt oss för att lägga våra personliga åsikter åt sidan. Vår ambition har varit att läsa texterna ur ett kritiskt och objektiva synsätt.

Enligt Bryman (2018) är så kallad triangulering en bra metod för att höja kvaliteten och tillförlitligheten på kvalitativa studier. I denna studie har detta skett genom att de aktuella kursplanerna har analyserats tillsammans med tidigare forskning.

3.6 Etiska aspekter

En mer eller mindre välutvecklad moral finns hos varje person. Genom sina handlingar och val visar man sin moral. En etik är vi medvetna om, Vetenskapsrådet (2017) säger att en

väldigt viktig del rörande forskningsetiken rör frågor om hur respondenter och informanter som medverkar i studien får behandlas. I vårt fall blir det en stor relevans att ställa lämpliga forskningsfrågor i relation till vårt material, läroplanerna från 1962–2022. Vetenskapsrådet (2017) nämner att det är viktigt att studiens metoder och processen av vårt arbete presenteras så tydligt som möjligt för att man ska kunna avgöra resultatens betydelse.

Då vi i vår studie kommer använda oss av texter som är öppna för allmänheten kommer vi inte att behöva ta ställning till de forskningsetiska principerna som behandlar känsliga personuppgifter. Vad vår moral påbjuder och förbjuder är i behov av analys och tolkning. Vi kan anta att vissa grundläggande värden kan vara samma för alla, medan vissa kan variera beroende på bakgrund, kultur och traditioner (Vetenskapsrådet, 2017). Vi kommer under vårt genomförande vara så objektiva som möjligt till vårt material och inte misstro eller vantolka texternas innehåll.

4 Resultat

Under denna rubrik presenteras det resultat som framkommit efter den kritiska diskursanalysen av kursplanerna för IDH. Huvudfokuset i texten ligger på kursplanerna för ämnet, dessa källredovisas dock inte löpande i texten. Det är ett medvetet val för att underlätta läsandet av texten, som i annat fall hade blivit belamrad med källor.

När förändringar i kursplanen för IDH inte har kunnat förklaras på ett tillfredsställande sätt i sin originaltext så har andra källor använts för att skapa en bättre förståelse för förändringen och vilka samhällsfaktorer, politiska beslut eller dylikt som kan ligga till grund för förändringen. Egna åsikter och resonemang har begränsats i denna text, de kommer i stället under rubriken diskussion. Det har varit vår ambition att enbart dra slutsatser som kan förankras i kursplanens egna skrivelser eller i tidigare forskning inom området.

Resultat är uppdelat efter respektive läroplan, med en sammanfattning i slutet.

Analysmodellen som har använts ligger till grund för textens disposition och material kopplat till nivå 1, språkliga fynd, och nivå 2, textens diskursiva praktik, är i huvudsak det som redovisas löpande i texten. Nivå tre, textens sociala kontext, kommer att diskuteras mer utförligt under rubriken diskussion. Vi väljer att göra denna fördelning för att det resultat som kan kopplas till den tolkande, sociala kontexten är problematiskt att analysera fram. Den

sociala nivån i analysmodellen sker först när en text omsätts i sitt sociala sammanhang (Whinter, Jorgenson & Philips, 2020). Det viktigaste sociala sammanhanget när en kursplan omsätts till verklighet är, enligt författarna för denna uppsats, i klassrummet eller idrottshallen. De diskurser som identifierats i materialet och som är intressanta för denna uppsats stämmer väl in på de diskursbeskrivningar som angetts under tidigare forskning. De diskurserna är den sociala diskursen, den moraliserande diskursen, risk diskursen samt hygien diskursen (Quennerstedt, 2006).

4.1 Lgr 62

Lgr 62 är ett omfattande dokument i jämförelse med de senare versionerna av läroplanen. Något som komplicerar textjämförelserna mellan kursplanerna är att textstorlek och format varierar med varje revision. Lgr 62 består av 13 sidor i jämförelse med Lgr 22 6 sidor.

I Lgr 62 heter ämnet gymnastik och kursplanen för ämnet är uppdelad i fyra huvudrubriker med ett antal underrubriker. Eftersom läroplanen var den första i sitt slag och skulle förena lärare som tidigare arbetat inom olika skolformer ansågs det nödvändigt med mycket detaljer, och den var betydligt mer omfattande än de senaste årens läroplaner. Det detaljerade innehållet gav även förslag på vilken undervisningsmetod som borde användas för olika kunskapsområden (Skolverket, 2004).

Rekreativ förmåga är här ett av idrottsämnets huvudsakliga mål. Detta nämns tillsammans med begreppet harmonisk utveckling som även ska höja den allmänna prestationsförmågan hos individen. Individens behärskning återkommer genom texten. Det skrivs om kroppsbehärskning och kontroll över sin kropp är ett tema som återkommer under rubrikerna fysisk fostran och hälsofostran, och då kopplat till det biologiska. Denna kroppskontroll ska ge eleverna förutsättningar för att utveckla ett bestående intresse för fortsatt fysisk aktivitet. Arbetskapacitet och arbetsförmåga är egenskaper som lyfts fram i texten. Idrottsämnet ska dels förbereda eleven för ett yrkesliv, dels ge kunskap om rekreation för att bibehålla sin uppnådda arbetskapacitet genom livet. Eleven ska utveckla ett intresse för fysisk aktivitet genom skolans idrottsundervisning samt behärska sin kropp och dess rörelser. I kursplanen nämns det att den växande individen har ett rörelsebehov:

“Sannolikt uppstår oro och aggressivitet när den växande individens biologiska behov av kroppslig aktivitet ej får utlopp. Skolans kroppsövningar bidrar till att naturligt kanalisera det otillfredsställda rörelsebehovet” (Lgr 62, s 346).

Enligt Dodillet (2020) är skolans tidiga uppdrag att ge eleverna kunskap om demokratins grundläggande principer, och detta ska bidra till en positiv och önskad utveckling av elevernas känsloliv. Detta kan tolkas som att det otillfredsställda rörelsebehovet som nämns ovan är något biologiskt som behöver kontrolleras för att eleven ska fungera i ett demokratiskt samhälle.

Ett centralt begrepp som framhävs i ämnet i Lgr 62 är fostran, och begreppet nämns på ett flertal ställen i kursplanen och kopplas ihop med olika kvalitéer som eleven ska utveckla. Social fostran är synonymt med kamratskap och hänsynstagande och nämns tillsammans med lagspel och att underordna sig regler. Avsnittet om sociala fostran lägger stor vikt vid att eleven ska fungera samt leda i olika gruppkonstellationer och att den sociala fostran inom ämnet ska ge eleven en känsla för ärlighet och rättvisa. Enligt Sandahl var den kollektiva fostran det huvudsakliga arbetssättet under Lgr 62 (Sandahl, 2002).

Fysisk fostran är kopplat till den kroppsliga förmågan om hur man lär sig behärska sin kropp och att utveckla den genom fysisk aktivitet. Hälsofostran kopplas till dels hygien och kroppsvård men även kunskap om det biologiska och medicinska om kroppen. Inom den estetiska fostran är rörelsens estetiska kvaliteter och det ”vackra” med både rörelsen i sig och den vältränade kroppen i fokus. Den estetiska rörelsen likställs med vårdat språk och en vacker handstil. När skolan blev obligatorisk för hela folket så var syftet att även ”underklassens” barn skulle lära sig läsa, räkna och skriva. Dessa kunskaper förknippades tidigare med en hög social status och i och med den gemensamma skolan ansågs det som väsentliga förmågor för att fostra en funktionell medborgare i samhället (Nilsson, 2019).

“grundlägga och vidareutveckla sådana egenskaper hos eleverna som [...] kan bära upp och förstärka demokratins principer om tolerans, samverkan och likaberättigande mellan kön, nationer och folkgrupper.” (Lgr 62, s 18)

I Lgr 62 kan det konstateras att detaljrikedomen kring enskilda aktiviteter och mål och syften är stor. Både huvudmoment och övriga delar av ämnet beskrivs extremt detaljerat i kursplanen

och det ger intrycket av att läraren kan använda kursplanen som en manual för vad ämnet ska innehålla och hur tiden ska användas. Ett sådant detaljerat exempel är:

“för att gymnastiklektionen skall kunna utnyttjas tillfullo, bör eleverna klä om på rasten före densamma. Gymnastiklektion som följs av annan lektion bör sluta i så god tid, att den påföljande rasten inte onödigtvis avkortas.” (Lgr 62, s 349)

De första förslagen om en gemensam grundskola kom redan under 1940-talet och de präglades av efterkrigstiden och en rädsla för det extrema (Dodillet, 2020). I betänkandet från 1946 står det att; ”Undervisningen får inte vara auktoritär, vilket den skulle bli, om den ställdes i en politisk doktrins tjänst, vore denna doktrin än demokratins egen” (SOU, 1946: 31: 21). Avsikten med den gemensamma grundskolan var alltså att skapa en icke auktoritär skola. Den otroligt detaljerade läroplanen från 1962 ger dock ett auktoritärt intryck och Dodillet menar att tolkningsutrymmet för den enskilda läraren var litet. Värt att nämna är att tiden från de första förslagen om den gemensamma grundskolan och införandet av Lgr 62 utgjorde ca 20 år.

Dodillet (2020) nämner i sin avhandling att skolan har ett moraliskt uppdrag:

“Genom att anvisa skolan att påverka elevers egenskaper, vilja och känslor, samt att ”inpränta” aktning, allvar, tolerans och respekt i sina elever” (Dodillet, 2020, s 692). När man läser läroplanen får olika sociala förmågor stort utrymme i texten. Det kan tolkas som att det är en väsentlig del av ämnet, och viktigare än andra områden som får mer begränsat utrymme. De sociala förmågor som individen ska utveckla är bland annat laganda och självdisciplin, det kan kopplas till den sociala diskursen (Quennerstedt, 2006), som innefattar sociala sammanhang, samt ledarskap och viljan att underkasta sig och följa regler.

4.2 Lgr 69

Läroplanen från 1962 blev något kortlivad och ersattes av en ny version redan 1969 detta främst för att justera de valmöjligheter som fanns under grundskolans senare år och som riskerade att bli en återvändsgränd för många elever och deras fortsatta möjligheter till studier (lärarnas historia, u.å.). Lgr 69 är en reformering av Lgr 62 och mycket av innehållet är sig likt. Dock är utformningen av kurser för högstadiet förändrat och utökat samt att det finns ett

större didaktiskt utrymme för den enskilde läraren att planera sin undervisning i Lgr 69 (Skolverket, 2004).

I Lgr 69 benämns ämnet fortfarande gymnastik och likheten med den tidigare läroplan från 1962 är som sagt stor. I Sandahls jämförelse av kursplanerna anses de så lika varandra att de räknas som en (Sandahl, 2005). Uppbyggnaden av dokumentet är i stor sett densamma, dock är sidantalet något lägre. Detta kan förklaras med att läroplanen trycks i ett nytt format samt att de rubriker som handlar om klädsel och skillnader i undervisning mellan pojkar och flickor strukits. I och med Lgr 69 avskaffas betyg i ordning och uppförande och skolan skulle jobba med ett mer integrerat undervisningsklimat, detta kan tolkas som ett steg mot en mer jämställd undervisning (lärarnas historia, u.å.).

Ämnets mål är något omformulerat och ett nytt stycke finns med i målformuleringen som specificerar att eleverna ska få testa olika typer av aktiviteter inom idrottsämnet samt utveckla och bibehålla en fysisk förmåga, som kopplas till det fortsatta arbetslivet. Att målet omformuleras, trots att stora delar av texten är densamma, visar på att det uppstått ett behov av att förtydliga ämnets bredd och vikten av en kropp som ska klara av arbetslivet. En förändring som är påtaglig i texten är att begreppet fostran bytts ut och ersatts av begreppet utveckling. Detta sker när det gäller fysisk, social samt estetisk fostran vilka nu benämns som utveckling. Hälsofostran har fått nytt namn och benämns nu elevens hälsa och hygien. Hygien kopplas ihop med hälsa på ett tydligare sätt i och med omformuleringen. Huvudmomenten under Lgr 62 består och är i stort sett likvärdiga under Lgr 69. Dock kommer ett nytt mer teoretiskt moment upp under orientering där nu kart- och kompassövningar nämns.

Begreppet ”fostran” som haft en central roll i både läroplanen och i kursplanen för IDH stryks helt från Lgr 69 (Skolverket, 2004). Enligt Dodillet (2020) fokuserar Lgr 69 mer på individen och individens rätt till sina egna övertygelser än Lgr 62. Detta innebär att skolan ska lära eleverna samarbete och hjälpsamhet även i de fall där eleven inte vill fostras in i samhällsnormer. Det kan tolkas som något mindre auktoritärt och en större acceptans mot oliktankande. Alla tillåts att tycka olika men solidaritet med samhället och att göra eleverna till delaktiga samhällsmedborgare är fortfarande skolans uppdrag. Ordet fostran försvann från och med Lgr 69 och nämns inte mer i kursplanen för ämnet, trots att det senare återkommer i läroplanen, det visar på en förändring i synen på idrottsämnets funktion i skolan.

4.3 Lgr 80

Med Lgr 80 sker större förändringar inom ämnet än vad som har skett tidigare. Dels sker ett första namnbyte när gymnastik byts ut mot idrott. Namnbytet indikerar att ämnet tar ett stort kliv bort från gymnastiken som huvudfokus och i stället ska en mängd aktiviteter rymmas i ämnet (Sandahl, 2002). Själva målformuleringen för Lgr 80 är betydligt mer utökad mot tidigare versioner och fler riktlinjer finns med, dessa är dock mer löst formulerade vilket gör det svårt att konkretisera vad som exakt ska läras ut. Detta gav läraren en större frihet att själv välja innehåll för sin undervisning. Som exempel under huvudmomentet hälsa, hygien och ergonomi ska eleven lära sig, "mätning av kondition, olika yrkens krav på kondition och styrka" (Lgr 80, s 93.) Inom dessa två områden finns det gott om utrymme för läraren att välja egna aktiviteter, och det kan leda till att undervisningen bedrivs på olika sätt. Enligt Sandahl finns nu ett fokus på individuell utveckling mot den tidigare för kollektiva fostran (Sandahl, 2005).

Den samlade textmassan i Lgr 80 är betydligt mindre än tidigare versioner av kursplanen och det är i huvudsak de kompletterande anvisningarna om arbetssätt och arbetsformer som har strukits helt. Även formatet på läroplanen är förändrat vilket gör det svårt att uppskatta textmängden.

I de nya målen nämns återigen elevens fysiska och sociala utveckling. Dessa båda begrepp kompletteras nu med begreppet "psykisk utveckling" och tillsammans kopplas de tre begreppen ihop med att eleven ska förstå idrottsämnet och de behov som det tillgodoser för individen och samhället i stort. Att psykiskt mående nu kopplas ihop med idrottsämnet är en ny utveckling. Det finns dock inget lektionsinnehåll kopplat till begreppet och det kan enligt Sandahl bero på att ämnet fortfarande definierades av en fysisk karaktär (Sandahl, 2005). Begreppet rörelseglädje nämns redan i den inledande målformuleringen av Lgr 80, det indikerar att det är av större vikt än tidigare att ämnet ska upplevas positivt och lättsamt. Rörelseglädje har tidigare enbart nämnts tillsammans med lekar. De rubriker som tidigare handlade om fostran/utveckling är borttagna och det gör att många av de sociala förmågor som tidigare uppmärksammats inte nämns längre i kursplanen för ämnet. Ledarskap som tidigare placerats under sociala förmågor återfinns nu i stället tillsammans med bollspel och dans.

Fysiska förmågor och förmågor kopplade till kroppen har fått större utrymme i texten. Hygien, hälsa och ergonomi sammanfattas som ett eget huvudområde i Lgr 80 och gör dessa förmågor mer framträdande än innan. Hälsa får en tydlig position i läroplanen och ett stort fokus ligger på förberedelse för arbetslivet och riskerna för förslitningsskador. I Lgr 80 står det tydligt att idrottsundervisningen ska samverka med övriga skolan om exempelvis kunskaper som påverkar ens hälsa. Det kan tyda på att det har gått från en kollektiv fostran till en mer individualiserad undervisning där den egna hälsan får ett större fokus (Sandahl, 2002).

Det estetiska fokuset som förut fanns inom ämnet finns inte kvar i Lgr 80. När elevens rörelse nämns är det tillsammans med begrepp som rörelseglädje och funktion. Detta indikerar att rörelsens funktion nu är av större vikt än det estetiska och "vackra" utförandet. Precis som i tidigare versioner av kursplanen för ämnet så uttrycks ett rörelsebehov hos eleven som idrotten ska ge utlopp för. Detta är något nedtonat mot tidigare skrivelser och i Lgr 80 står det att: "Den skall ge eleven möjlighet att tillfredsställa sitt rörelsebehov samt att uppleva rörelseglädje, rekreation och gemenskap" (Lgr 80, s 92). Denna omformulering gör att detta rörelsebehov inte längre anspelar på ett okontrollerbart beteende som ska kontrolleras.

Under arbetet med Lgr 80 var förutsättningarna inom den svenska politiken mer komplex än under arbetet med de två föregående läroplanerna. 1976 fick Sverige sin första borgerliga regering efter ett långt socialdemokratiskt maktinnehav. Detta kan förklara utformandet av läroplanen och kursplanen. Lgr 62 och Lgr 69 var båda två genomförda av en socialdemokratisk regering med en socialdemokratisk ansvarande minister. Under Lgr 80 så förbereddes förslaget av en folkpartistisk statsminister och genomfördes sedan med en moderat utbildningsminister. Den läroplan som slutligen röstades igenom som Lgr 80 skilde sig markant från det ursprungliga förslag som lagts fram av dåvarande skolöverstyrelsen (Skolverket, 2004).

Dodillet (2020) menar att demokrati var ett begrepp som kan sammanfatta perioden för Lgr 80. Att samtliga hot mot demokratin skulle neutraliseras var en viktig målsättning för skolan. "Lagarbetet är både målet och medlet för demokrati" (Utbildningsdepartementet, 1979: 49). Lagarbete var alltså ett nyckelbegrepp för hela skolans gemensamma arbete.

I Lgr 80 nämns andra kulturer på ett tydligt sätt och eleven ska få en insikt i andra kulturers värderingar och traditioner. Detta kopplas dock inte till några tydliga förmågor eller kunskapskrav.

4.4 Lpo 94

Med Lpo 94 byter ämnet namn igen och heter från och med nu idrott och hälsa. Kursplanen är omstrukturerad med nya rubriker och huvudmoment. Den är betydligt kortare än tidigare versioner. Lpo 94 har endast tre huvudmoment, i kontrast till tidigare versioner av kursplanen där huvudmomenten varit betydligt fler, och nu finns endast; rörelse, rytm och dans, natur och friluftsliv samt livsstil, livsmiljö och hälsa.

I inledningen nämns ordet folkhälsa kopplat till idrottsämnet för första gången och elevens fysiska och psykiska välbefinnande är det väsentliga för ämnet i skolan. Ordet jämställdhet nämns i kursplanen och de skillnader som finns mellan könen ska beaktas. I läroplanen står det att:

”undervisningen ska ta hänsyn till elevernas skilda förutsättningar och bidra till jämställdhet genom att beakta de könsskillnader som finns mellan pojkar och flickor när det gäller till exempel fysisk förmåga, skaderisker, kroppsutfattning och förutsättningar i övrigt” (Lpo 94, s 30).

Jämställdhet kopplas även ihop med kultur och lekar och nu ska danser och idrott användas inom undervisningen för att belysa kulturella likheter:

”Undervisningen i idrott och hälsa kan därför bidra till att stärka känslan av gemenskap mellan invandrabarn och svenska barn och utveckla förståelse och respekt för barnens olika bakgrund” (Lpo 94, s 30)

Att jämställdhet får ett större utrymme i läroplanen kan kopplas till att lagstiftningen inom området utvecklades under 80-talet (lärarnas historia, u.å.).

I Lpo 94 skrivs målformuleringen i ämnet som ”mål att sträva mot”, och det är en ny formulering. Ordet hygien har varit ett stort område fram till och med Lgr 80 men sedan

försvinner det helt ur kursplanen till Lpo 94. Under mål lyfts nu den positiva självbilden som betydande för både den fysiska, psykiska och sociala förmågan. Elevernas deltagande sker på sina egna villkor i en konstant utveckling och tydlig progression. Att eleverna ska ses som individer, snarare än en grupp, blir tydligare än i tidigare kursplaner.

1989 röstade den svenska riksdagen igenom kommunaliseringen av skolan, där kommunerna tog över statens ansvar och blir egen huvudman över sina skolor. Det var den dåvarande socialdemokratiska skolministern Göran Persson som fick igenom förslaget (Af Sandeberg, 2020). I arbetet med Lpo 94 skedde stora strukturella förändringar när den tidigare kungliga skolöverstyrelsen blev nerlagd till förmån för det nybildade Skolverket. Det beslutades att riksdag och regering var ansvarig och styrde skolan genom skollagen och förordningar medan Skolverket ansvarade för en nationell uppföljning och resultatutvärdering. Kommunens uppgift förändrades när den blev ansvarig för skolplanen och en lokal tillsyn som inkluderade uppföljning och utvärdering (Skolverket, 2004).

I arbetet med själva läroplanen var direktiven att verka för en likvärdig utbildning. Efter ett nytt regimskifte 1991 ändrades direktiven för läroplanen något, den nya parollen var i stället att utveckla Europas bästa skola (lärarnas historia, u.å.). I huvudbetänkandet från 1992 (SOU, 1992) kan man läsa att;

”kunskap och färdigheter och fostran har ansetts som skolans huvuduppgifter i nästan alla styrdokument för skolan. Dessa uppgifter har ibland ställts mot varandra, men motsättningarna dem emellan är skenbar. All undervisning innebär fostran i någon mening” (SOU 1992, s 34).

I och med den nya läroplanen skedde ett fokusskifte från tidigare versioner och nu hamnade i stället begreppen kunskap och bildning i fokus (Orlenius, 2001). 1994 infördes slutligen Lpo 94 efter en lång process. Under denna period inrättas Skolinspektionens och dess uppdrag blir att granska skolor och bedöma ansökningarna om att driva friskolor (Af Sandeberg, 2020).

I Lpo 94 är förmågor kopplade till livsstil och hälsa mer framträdande och ges även mest utrymme i texten av de tre huvudmomenten. God hälsa och god miljö ska bidra till att öka elevernas livskvalité. Etiska frågor lyfts in och kroppsuppfattning, kopplat till media,

ätstörningar och doping, får ett stort utrymme. Enligt Sandahl är definitionen av hälsobegreppet en viktig faktor i utformningen av ämnet under denna period (Sandahl, 2002).

Inom natur och friluftsliv benämns miljöfrågor och kulturella traditioner för att skapa intresse för idrottande. Fokuset ligger inte längre på fysiska förmågor som att åka skridskor och skidor utan snarare på att uppleva naturen och naturen som en arena för återhämtning. De stora samhällsförändringar som skett kopplat till arbetsförhållanden, transport och kost påverkar människors hälsa negativt. Därför får skolan ett större samhällsansvar för elevens hälsa (Folkhälsomyndigheten, 2017).

4.5 Lgr 11

I och med Lgr 11 förändrades strukturen i texten återigen. Bland annat är målformuleringen utbytt mot ämnets syfte och det som tidigare hette huvudmoment kallas nu för centralt innehåll. Fysisk aktivitet kopplas nu till både psykiskt och fysiskt välbefinnande. Och just fysisk aktivitet lyfts fram som ett centralt begrepp och mycket fokus ligger på att eleverna ska lära sig att utveckla kunskaper i att planera, genomföra och värdera olika rörelseaktiviteter. Begrepp som ”kunskaper om” och ”förmåga att” används frekvent inom olika områden och ger ett intryck av ämnets bredd, men det är få detaljer kopplade till de tre olika huvudmomenten. Den sista delen i kursplanen är det som kallas kunskapskrav och det innehåller mål för olika betyg för årskurs 6 och 9. Betygen och de olika kraven för dessa har tidigare inte stått med tydligt i kursplanen vilket de gör i Lgr 11.

I Lgr 11 används begreppet fysisk aktivitet för att sammanfatta idrottsämnet. Tidigare begrepp som använts har varit rörelse, sport och lekar. Positiva upplevelser av idrott i skolan ska bidra till fortsatt fysisk aktivitet genom resten av livet. Ordet rörelseglädje försvinner ur kursplanen, men det finns ett fortsatt fokus på en positiv upplevelse av skolidrotten och återigen betonas samhällsfunktionen av fysisk aktivitet. ”Att ha färdigheter i och kunskaper om idrott och hälsa är en tillgång för både individen och samhället.” (Lgr 11, s 48).

Något som tillkommit helt är att elever förväntas kunna arbeta med ämnesenliga ord och begrepp för att kunna samtala om upplevelser kopplade till idrottsämnet. Färdigheter och kunskaper handlar inte längre om en fysisk förmåga, samtalet om upplevelsen är även den viktig.

I Lgr 11 lyfts återigen sociala förmågor som är kopplade till idrottsämnet. Till skillnad från Lpo 94 där de sociala förmågorna togs bort blir det nu återigen framträdande i kursplanen. Samarbetsförmåga och respekt för andra är utvecklingsområden under ämnets syfte.

Under 2011 sker en omfattande skolreform som påverkar skolväsendet på många sätt, införandet av Lgr 11 samt den nya skollagen och lärarlegitimationen införs. Att få behörighet till gymnasiet blir nu svårare än vad det varit tidigare (Af Sandeberg, 2020). Enligt Skolverkets egen undersökning (2015) var omdömena övervägande positiva från lärarkåren. Kunskapskraven och de kunskapsmatriser som ersatte tidigare material ansågs mer lättanvända. Det ansågs även att det blev lättare för eleverna att förstå vad de behövde kunna för att nå olika betygsmål. Uppföljning och insatser är två ord som lyfts fram och kan beskriva de reformer som genomförs i och med Lgr 11. I och med den nya läroplanen uppmärksammas elevens resultat lägre ner i åldrarna och med en större frekvens. Insatserna som genomfördes är en generell kompetenshöjning för läraryrket och större krav på lärarlegitimation (Skolverket, 2015).

Allemansrätten läggs till i undervisningen för friluftsliv och utevistelse samt hur olika kulturella och geografiska förhållanden i skolans närmiljö kan bidra till elevernas olika erfarenheter och möjligheter till att vistas i naturen. Det nämns tydligt att elevers psykiska välbefinnande påverkas av fysisk aktivitet. Inom området rörelse så har man lagt till mental träning som en form av aktivitet som ska ingå i undervisningen.

4.6 Lgr 22

Lgr 22 är i omfattning i stort sett densamma som Lgr 11. Vissa formuleringar är förändrade och huvudmomenten har bytt plats. I det centrala innehållet är huvudmomenten likvärdiga med Lgr 11 och innehållet är i huvudsak detsamma även om visst innehåll komprimeras ihop i Lgr 22. Momentet hälsa och livsstil har bytt namn och kallas nu i stället för hälsa och levnadsvanor. I Lgr 22 byts de tidigare kunskapskraven ut mot betygskriterier men dess innehåll är likvärdigt.

I Lgr 22 är begreppet fysisk aktivitet utbytt i den inledande formuleringen. I stället används "rörelse och hälsofrämjande levnadsvanor" för att definiera ämnets innehåll. Eleven ska lära

sig att ta ansvar för sin egen hälsa. Omformuleringen indikerar att idrott och hälsa baseras på kunskap och förståelse för hälsobegreppet snarare än fysiska rörelser. I ämnet syfte står det att: ”Undervisningen ska vara utformad så att alla elever kontinuerligt kan delta i undervisningens aktiviteter” (Lgr 22, s 2). Citatet signalerar att undervisningen ska anpassas efter individens behov. Lgr 22 nämner även att eleverna ska få en förmåga i att reflektera över sitt deltagande till skillnad från Lgr 11 som nämner samtal om aktiviteter som det väsentliga. De fyra utvecklingsområdena som berör eleverna har omformulerats och ordet förmåga blir mer centralt i texten.

En övergripande förändring som lyfts fram i hela läroplanen i och med Lgr 22 är nya formuleringar kring sex och samtycke samt nya formuleringar kring skolans värdegrund. De tidigare kunskapskraven har ersatts av betygskriterier, och är mer öppet formulerade för att göra det möjligt med varierande bedömningssituationer. Fakta och förståelse är två begrepp som funnits med sen tidigare, men som nu får en mer framstående position (Skolverket, 2022).

4.7 Sammanfattning

Den tydligaste förändringen av kursplanerna från 1962 fram till 2022 är förändringen i textmassa. Dokumentet krympte kontinuerligt fram till och med Lpo 94, därefter har det utökats något. Dock hade mer omfattande formuleringar om betygskriterier nu lyfts in i kursplanerna. Det som har försvunnit på vägen är dels de delar som behandlade arbetsätt och övriga instruktioner till ämnet, dels de formuleringar som gav detaljrikedom åt specifika rörelseaktiviteter. Begreppet fostran som fick ett stort utrymme under Lgr 62 nämns inte längre inom ämnet.

I tidiga versioner av kursplanen finns föreningsidrotten med som ett obligatoriskt moment inom idrottsundervisningen och i skolan fick man kunskap om föreningsidrotten men även möjlighet att utbilda sig till funktionär och ledare inom idrotten. Denna koppling till föreningslivet finns inte längre kvar. En tolkning är att föreningsidrotten förknippas med tävling och utslagning, specialisering och toppning. Undervisningen i IDH ska vara mer demokratisk och inkluderande och ha en tydlig distans till föreningsidrotten.

I Lgr 62 finns tydligare riktlinjer för hur gymnastikundervisningen ska anpassas på olika sätt efter pojkar och flickor, och stor vikt läggs vid olika behov av fysisk ansträngning och olika estetiska rörelse kvalitéer. Det finns även ett eget kapitel för vilka lättnader flickor kan få i undervisningen under sin menstruation. Redan i Lgr 69 är alla sådana skrivelser borta och efter det särskiljs könen inte mer i text. Det finns ett annat tillfälle inom kursplanen för IDH där en grupp individer tydligt lyfts ut tydligt. I Lgr 80 står det att: ”invandrarelever har ofta kunskaper i bollspel, som bör tas tillvara genom att instruera och berätta” (Lgr 80, s 92). Det är en skrivelse som inte har överlevt till senare revisioner.

I de första versionerna av läroplanen nämns ordet rekreativ som ett av idrottsämnets mål. Detta kan tolkas som att idrotten ska vara en tydlig fritidssysselsättning och en möjlighet till vila och återhämtning. I de nyare versionerna av kursplanen finns denna skrivelse inte längre med och idrottsämnet och behovet av kroppsrörelse kopplas tydligare ihop med olika aspekter av hälsa.

Det kan konstateras att de centrala begreppen för ämnet har varit i en ständig förändring. Det finns få likheter mellan Lgr 62 och Lgr 22 i val av begrepp och formuleringar. Kursplanen har gått från att vara ett detaljerat dokument med många riktlinjer och konkreta exempel på aktivitetsformer till ett mer översiktligt dokument som ger stort utrymme för tolkningar.

Inom förmågor har många varit återkommande under alla kursplaner, så som samarbete och laganda, men betoningen har förändrats. De sociala förmågorna fick ett stort utrymme under Lgr 62 och 69 men har sedan dess tonats ner. Under en period kopplades de tydligt till bollsporter. Men i Lgr 22 är sociala förmågor tydligast kopplade till en allmän medmänsklighet och respekt för andra.

Förmågor som kopplas till risk och livräddning har varit ett återkommande inslag i kursplanen och har fått olika mycket utrymme. Dock har det oftast kopplats till friluftsliv eller risker med arbetslivet. I de tidigare läroplanerna fanns vissa moraliserande inslag, ofta kopplat till spel lekar och att följa regler. Dessa betonas inte på samma sätt i de nyare kursplanerna. I stället finns det ett etiskt perspektiv som i nutid kan kopplas till diskussion och reflektion om framför allt kroppen och samhällsnormer. Detta är ett nytt fenomen sedan Lpo 94.

Dansens roll inom ämnet har förändrats och i de tidigare kursplanerna var dansens etikettsregler, traditioner och kulturarv som klassiska danser i fokus. Detta har sedan pendlat till att handla om rörelseglädje och att bibehålla traditioner för att mynna ut i det som idag i huvudsak nämns som rörelse och träning till musik. I Lgr 62 nämns dansen på ett flertal ställen, bland annat under huvudmoment: ”Dans: Svenska och utländska folkdanser. Enkel form av sällskapsdans (där så befinnes lämpligt och läraren har förutsättning för sådan undervisning)” (lgr 62, s 345). Under övriga synpunkter och rubriken dans kan man läsa att ”speciellt bör då beaktas stil och hållning samt etikettsregler, t.ex. vid uppjudning till dans” (Lgr 62, s 351–352). För att jämföra med Lgr 22 där dansen har reducerats till: ”Olika former av dans samt skapande av rörelse- och träningsprogram till musik, takt och rytm. Lgr 22, s 50). Redan 62 togs alltså hänsyn till teacher efficacy i viss mån, då endast lämpliga lärare fick undervisa i dans (Wright et.a, 2021).

Dansens rekreativa förmåga som nämns i Lgr 62 är idag utbytt mot ett fysisk fokus på dans som en träningsform. Inom friluftslivet har utvecklingen varit det motsatta. Där har det fysiska inom framför allt vintersport bytts ut mot att friluftslivet idag snarare är en upplevelse och naturen är en rekreativ arena.

Slutsatsen efter att granskat de förmågor som kursplanen i IDH lyfter fram är att det finns en viss stabilitet kring förmågor kopplade till riskdiskursen. Resterande diskurser som denna uppsats fokuserar på genomgår en tydlig förändringsprocess.

5 Diskussion

Uppsatsens syfte var att analysera skolans läroplaner under perioden 1962–2022, specifikt att analysera vad som uttrycks om eleven som funktionell samhällsmedborgare inom ämnet IDH. För att göra detta formulerades tre frågeställningar som fokuserade på begrepp, förmågor och förändring över tid. Under denna rubrik besvarar vi dessa frågeställningar samt lyfter intressanta aspekter i resultatet kopplat till tidigare forskning. Dessutom återkopplar vi till Faircloughs analysmodell och fokuserar mer på den tredje nivån som handlar om det sociala sammanhang där en text omsätts (Whinter, Jorgenson & Philips, 2020).

Den första frågeställningen: Vilka centrala begrepp och värdeord används i läroplanerna över tid? Det ursprungliga begreppet, som denna uppsats vilar på, ordet fostran var ett centralt

begrepp i Lgr 62 men försvann redan i nästa revision. Harmonisk utveckling är ett liknande begrepp som står ut i texten men som sedan försvinner. I Lgr 69 är begreppet utveckling centralt och har ersatt begreppet fostran på många ställen i text. Detta kan tolkas som att skolan ville minska sitt ansvar för fostrandet av eleverna. Det indikerar ett större förtroende för familjens kompetens att själva fostra sina barn.

I och med Lgr 80 sker det första namnbytet och ordet idrott introduceras. Detta tillsammans med att psykisk utveckling nämns för första gången är de mest utmärkande förändringarna. När Lpo 94 introduceras så är förändringarna betydligt fler än tidigare. Nu sker nästa namnbyte, som indikerar att hälsa är en lika viktig del av ämnet som själva idrotten. Ordet jämställdhet nämns för första gången och idrottsundervisningen ska ta hänsyn till skillnader mellan könen och ha olika krav och förväntningar på flickor och pojkar som 1962.

I Lgr 11 dyker begreppet fysisk aktivitet upp för första gången, och det definierar ämnesbeskrivningen. Denna skrivelse försvinner dock till Lgr 22 och nu är det i stället rörelse och hälsofrämjande levnadsvanor som ska läras. Det kan alltså konstateras att begreppen som värderas och placeras centralt i kursplanerna för ämnet är varierade och ofta byts ut vid varje enskild revidering.

Den andra frågeställningen, vilka egenskaper, utöver fysiska förmågor, lyfts fram i kursplanen ämnet idrott och hälsa? De egenskaper som premieras genom läroplanerna kan kopplas till fyra av Quennerstedt (2006) diskurser. Den sociala diskursen som får stort utrymme i de tidiga versionerna av läroplanen. Den moraliserande diskursen, har fått ett stort utrymme tidigt men i och med Lgr 22 inte längre står ut, riskdiskursen, är konsekvent en del av samtliga kursplaner dock i olika omfattning och med olik betoning. Samt hygiendiskursen som försvann helt i och med Lpo 94. Hygien har varit ett stort område fram till och med Lgr 80 men sedan försvinner efter det helt ur kursplanen till Lpo 94. Vår tolkning är att hygienfrågor togs bort ur kursplanen då svenska hushåll fick tillgång till vatten och avlopp, därför behövde skolan inte längre fostra eleverna i grundläggande hygien. Dessutom kom under 80-talet en debatt om risken för antibiotikaresistens och man började inse att en viss förekomst av bakterier var nödvändigt för kroppens eget immunförsvar. Överdriven hygien kunde motverka funktionen.

Olika typer av huvudmoment och aktiviteter har haft olika stort utrymme under läroplanens utveckling. Det blir extra tydligt med momenten dans och friluftsliv som lyfts under resultat. För att reflektera kring dansmomentets roll i idrottsundervisningen så vill vi belysa hur synen på dansen har förändrats över tid. Redan 62 togs hänsyn till teacher efficacy (Wright et. Al, 2021) i viss mån, då endast lämpliga lärare fick undervisa i dans. Man kan diskutera om den nya formuleringen i Lgr 22 även den tar hänsyn till detta då dansen historiskt sett varit ett laddat ämne inom idrottsämnet är allmänt känt att visa lärare inom idrott och hälsa begränsar undervisning inom dans avsevärt.

Allemansrätten som läggs till i undervisningen för friluftsliv i och med Lpo 94 indikerar att kunskap om den svenska naturen anses som viktig inom politiken och att det råder en okunskap inom ämnet som skolan behöver bemöta. En tolkning av detta är att den stora invandringen börjar slå igenom i högre grad. Det som tidigare setts som självklart behöver nu bli en del av skolans undervisning. Tidigare ingick allemansrätten troligtvis i det man ansåg att föräldrarna skulle förmedla till sina barn.

Ett moment som står ut under exempelvis Lgr 80 när psykisk mående nämns för första gången, utan att kopplas till några aktiviteter eller lärandemål. Att väga in modeord och sådant som är aktuellt inom en politisk debatt i styrdokumentet för skolan är inte något nytt fenomen och enligt Annerstedt (1989) går det tydligt att se de historiska trenderna inom idrottsundervisningen. Vi anser att begrepp som psykiskt hälsa, jämställdhet och i Lgr 22 samtycke antyder och visar på denna typ av aktuella samhällsdebatter. En förhoppning kring detta är att när begrepp får denna typ av uppmärksamhet börjar de också ses som självklara i samhället och kan sedan få bli så pass självklara att de blir passé.

Den tredje frågeställningen: utmärks kursplanen i idrott och hälsa av kontinuitet eller förändring över tid? Förändring och omformulering är begrepp som kan beskriva kursplanen för idrott och hälsa sett över tid när det gäller begrepp och värdeord. De förmågor som premieras är också i en förändring men den är mindre påtaglig och präglas av kontinuitet inom vissa diskurser.

Kravet på samhällsmedborgaren har förändrats över tid och de förmågor som tidigare har premierats är inte längre av samma vikt. Sociala egenskaper, estetiska rörelser och en god hygien har bytts ut mot aspekter kopplade till att uppnå och bibehålla en god hälsa. En

koppling som kan dras efter resultatet i denna uppsats är att skolans styrdokument är i en ständig förändring. Enligt bland annat Richardsson (2004), Dodillet (2020) och Linde (2006) kan dessa förändringar förklaras med de förändringar som sker i samhället i stort. Det är något som vi anser extra tydligt när man jämför de tidigare läroplanerna från 1962 och 1969 med de senaste från 2011 och 2022.

Skolans roll som en ”fostrare” har förändrats på ett betydande sätt och många av de egenskaper som tidigare hamnade inom rollen i idrottsämnet, framför allt egenskaper inom den moraliserande och den sociala diskursen (Quennerstedt, 2006), nämns inte alls längre. En tolkning av detta är att det i stället ska vara hemmet som ansvarar för denna ”fostran”, en annan tolkning är att denna typ av fostran inte längre anses väsentlig för den funktionella samhällsmedborgaren. Vi tror att fostran inom hygiendiskursen, moraliseringsdiskursen och den sociala diskursen i allt större utsträckning har hamnat i hemmet. Vi funderar kring lärarens roll i denna situation och i denna eventuella brist på fostran inom sociala och moraliserande diskurser och hur det påverkar situationen i skolan. Om idrottsämnet reduceras till enbart aktiviteter som kopplas till att främja den egna hälsan är idrott i sig ett kunskapsämne då? Om kunskapen inom idrott inte behöver anpassas till den sociala kontexten eller verkligheten runt omkring oss vad fyller då idrotten för funktion mer än fysisk rörelse.

5.1 Hur tolkas kursplanen?

Den tredje nivån i analysmodellen som använts för denna uppsats belyser den sociala kontexten där en text tolkas och används. Alla individer gör en mer eller mindre medveten tolkning av sådant som vi läser. Enligt oss sker den mest väsentliga tolkningen av kursplaner och läroplaner av läraren, som bedriver undervisning i sitt ämne. Självklart tolkas texten i flera led innan dess, men i slutändan är det läraren som planerar och genomför sin undervisning. Något som framkommer tydligt i resultatet till denna uppsats är hur detaljrikedomen i läroplanen har förändrats över tid. I de tidiga styrdokumenterna är detaljerna kring dels aktiviteterna i sig många, dels detaljer kring utförande, arbetssätt och planering finns med. Det finns även detaljer kring hur de sociala och moraliserande egenskaperna ska få plats i undervisningen. Över tid har dessa detaljer försvunnit och i dagens läge är kursplanen för ämnet väldigt översiktlig och det ger ett stort utrymme för tolkning.

Den sociala kontexten som läraren tolkar läroplanen i kommer med största sannolikhet påverka utfallet av undervisningen. Det betyder att lärarens egna erfarenheter och förväntningar på ämnets innehåll kommer att påverka utfallet. Enligt Sandahl (2002) och Swartling (2005) anpassas idrottsundervisningen i mångt och mycket efter de elever som redan är aktiva på sin frihet. Sandahl menar också att trots att kursplaner förändras så sker väldigt få förändringar inom det egentliga innehållet i undervisningen. Trots upprepade revisioner är undervisningen i huvudsak fokuserad kring bollsporter, trots att ordet boll inte finns med överhuvudtaget i Lgr 11 (2011) eller Lgr 22 (2022). Swartling (2005) menar dock att det egentligen inte ska spela någon roll vilken typ av aktivitet som genomförs, att det är syftet med aktiviteten som står i fokus inom undervisningen. Så i den sociala kontext som påverkar idrottslärarens tolkning av kursplanen blir bollsporten det verktyg som ska ge eleven ”förmåga att röra sig allsidigt i olika fysiska sammanhang” (Lgr 22). Detta fenomen stämmer väl överens med det som Wright (2021) menar är en teacher efficacy, den upplevda förmågan att lära ut. En idrottslärare som har sin bakgrund i idrottsrörelsen och får det upprepat genom sin skolgång kommer att känna sig tryggast i den typen av aktiviteter.

Enlig Wanneberg (2004) och Annerstedt (1989) har idrottsämnet historiskt sett haft en viktig uppgift i att fostra medborgaren till framtidens samhälle. Enligt Karström (2021) har de nordiska länderna gett folkhälsan stort utrymme inom skolan. Vi anser att den fostrande uppgiften inte längre är förankrad i kursplanen för idrottsämnet. I bästa fall är den vagt formulerad och kan antydning mellan raderna. Dock är vaga antydningar inte något nytt inom kursplanerna för ämnet. Men vi anser också att det kan diskuteras om inte denna funktion för ämnet är helt uttraderad i och med de utrymmen för tolkning som finns i den nuvarande kursplanen för idrott och hälsa.

5.2 Metoddiskussion

I all kvalitativ forskning finns det en svårighet i att återupprepa genomförd forskning och nå samma resultat (Bryman, 2018). Om någon annan applicerade våra frågeställningar på kursplanerna i IDH så är sannolikheten stor att de fått ett annat resultat. Det är dock viktigt att komma ihåg att själva syftet med kvalitativ forskning inte är att återupprepa utan att snarare skapa en djupare förståelse för ämnet. Den kritiska diskursanalysen kräver en objektivitet inför ämnet som kan vara svår att behärska, om man sen tidigare har en åsikt i frågan (Winther, Jørgensen & Phillips, 2020). Ett av våra största hinder i genomförandet av denna uppsats har varit att hela tiden försöka förhålla oss objektiva till vårt resultat och lägga eget

tyckande åt sidan och undvika att dra slutsatser som inte kan förankras i annan forskning eller i andra skrivelser.

Analysmodellen som kan tyckas abstrakt vid en första granskning har dock fyllt sitt syfte och hjälpt oss att sålla i vårt material. Men återigen, som med våra frågeställningar, är sannolikheten stor att någon annan kommit fram till andra slutsatser än oss vid användandet av samma modell. För att försöka validera vårt resultat har vi genomgående arbetat oss igenom materialet var för sig för att sedan jämföra våra slutsatser. I processen har vi vid ett flertal tillfällen haft olika åsikter och tolkningar av materialet. Vid dessa tillfällen har vi diskuterat och sedan letat efter tidigare forskning eller skrivelser från Skolverket som kan ge en tydligare bild av materialet.

Analysmodellens påverkade våra tolkningar av resultatet, eftersom vi blev styrda att förhålla oss till de tre olika nivåerna. Det gjorde att resultatet blev mer uppdelat. Den ursprungliga tanken var att ge en mer övergripande bild av kursplanerna. Intressanta fynd har valts bort i resultatpresentationen, eftersom det inte gick att anpassa efter nivåerna i modellen eller de inte har någon relevans till vår studie, och andra aspekter har adderats då de behövdes för att framhäva relevanta fynd.

5.3 Slutsats

Kravet på samhällsmedborgaren har förändrats över tid och de förmågor som tidigare har premierats är inte längre av samma vikt. Sociala egenskaper, estetiska rörelser och en god hygien har bytts ut mot aspekter kopplade till att uppnå och bibehålla en god hälsa. Det innebär att ämnets karaktär är förändrad och att ämnet inte längre fyller samma samhällsfunktion.

5.4 Fortsatt forskning

För att förankra vårt resultat djupare hade det varit intressant med lärarens erfarenheter i att arbeta med olika kursplaner. Som nämnts tidigare hade triangulering varit en bra metod för att öka validiteten i studien. En kvalitativ intervjustudie med lärare inom ämnet skulle kunna ge oss denna fördjupning. Den typ av forskning som tidigare gjorts inom ämnet av exempelvis Sandahl (2002, 2005) och Swartling (2006) men även Skolverkets interna rapporter (2004,

2015) är av vikt för att fortsatta revisioner av läroplanen ska vara befogade att genomföra. För vad spelar det för roll vad som skrivs i kursplanen om det inte sedan genomförs och förankras av läraren i skolan.

Käll- och litteraturförteckning

Af Sandberg, J. (26 maj 2020). Skolans utveckling. *Läraren*.
<https://www.lararen.se/nyheter/forskning/skolans-utveckling>.

Annerstedt, C. (1989). *Skolgymnastikens utveckling i Sverige*. Göteborg.

Bolander, E., Fejes, A. (2019). *Diskursanalys. Handbok i kvalitativ analys*. (Sidorna 91-115).

Braun, V., Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*. 3:2 (s77-100).

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (3 uppl.) Malmö: Liber.

Dodillet, S. (2020). En skola i samhällets tjänst eller för individen? *Statsvetenskaplig tidskrift, vol 121* (4). <https://journals.lub.lu.se/st/article/view/20516>.

Folkhälsomyndigheten. (2017). *Negativ utveckling i över 40 år av övervikt och fetma*.
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/fysisk-aktivitet-och-matvanor/overvikt-och-fetma/negativ-utveckling-i-over-40-ar-av-overvikt-och-fetma/>.

Gunnarsson, R. (13 februari 2002). Validitet och reliabilitet. *Infovoice*. Hämtad 5/12-22:
<https://infovoice.se/fou/bok/10000035.shtml>.

Karlström, H. (2021). *Regeringsprogrammets betoning på idrottspolitiken i Sverige, Norge och Finland : en jämförande analys*. [Avhandling för magisterexamen, Åbo Akademi].
https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/181476/karlstrom_hugo.pdf?sequence=2&isAllowed=y&fbclid=IwAR0P-jQp1L-EIDEQXR1LWMq-2IYZq1coG9QvurrUPJqMXlcEgBf0qFvVsh4.

Larsson, E. (13 juni 2022). *Skolans och läraryrkets historia i Sverige*. SO-rummet.
<https://www.so-rummet.se/fakta-artiklar/skolans-och-lararyrkets-historia-i-sverige#>.

Larsson, H. (2016). *Idrott och hälsa: i går, i dag, i morgon*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.

Linde, G. (2006). *Det ska ni veta! En introduktion till läroplansteori* (2:a upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Lärarnas historia (u.å.). Folkskolan och grundskolan. *Lärarnas historia*.
<https://lararnashistoria.se/folkskolan-och-grundskolan/>

Nationalencyklopedin, *fostran*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/fostran> (hämtad 2022-12-25)

Nilson, T. (13 december 2019). Folkskolan. *SO-rummet*. https://www.sorummet.se/kategorier/folkskolan#_

Okänd (23 februari 2015). *Skyndsamt svar önskas*. Rektor Elisabeth.
<http://rektorelisabeth.blogspot.com/2015/02/skyndsamt-svar-onskas.html>.

Olsson, E. (2022). Hård kritik mot nya läroplanen: "omöjligt för lärare". *Läraren*.
<https://www.lararen.se/nyheter/kursplaner/tuffa-kritiken-mot-nya-laroplanen--slagord>.

Orlenius, K. (2001). *Värdegrunden - finns den?*. (1. uppl.) Hässelby: Runa.

Pehrson, J. (14 oktober 2022). Nyheter Direkt - Pressträff om regeringsbildningen. [TV-program]. *Sveriges television* (SVT). <https://www.svtplay.se/video/37047687/nyheter-direkt/presstraff-om-regeringsbildningen-14-okt-09-57>.

Quennerstedt, M. (2006). *Att lära sig hälsa*. Örebro studies in education, 15.

Redaktionen på Studienet.se. (2016). *Samhällsvetenskaplig metod | Guide*.
<https://www.studienet.se/metod/samhaellskunskap>.

Richardson, G. (2004). *Svensk utbildningshistoria. Skola och samhälle förr och nu*. Lund; Studentlitteratur

Sandahl, B. (2002). Mellan teori och verklighet – Idrottsämnet i grundskolan. *Svensk idrottsforskning* nr: 3-2002.
<https://www.idrottsforskning.se/wp-content/uploads/2014/04/Idrottsamnet-grundskolan.pdf>.

Sandahl, B. (2005). *Ett ämne för alla? - Normer och praktik i grundskolans idrottsundervisning 1962-2002*. [Avhandling, Gymnastik och idrottshögskolan]

Skolverket. (2004). *Kursplanernas historia på Skolverket*. (2003:1767)
<https://www.skolverket.se/publikationsserier/ovrigt-material/2004/kursplanernas-historia-pa-skolverket?id=1454>.

Skolverket. (2015). *Skolreformer i praktiken*. 2011–2014. (2015:418)
<https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65bbce/1553966405120/pdf3553.pdf>.

Skolverket. (2022). *Ändrade läroplaner och kursplaner hösten 2022*.
<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/aktuella-forandringar-pa-grundskoleniva/andrade-laroplaner-och-kursplaner-hosten-2022>

Smith, A., Sparkes, A. (Eds.). (2016). *Routledge Handbook of Qualitative Research in Sport and Exercise*. Abingdon, Oxon: Routledge.

SOU 1946:31:21. *Skolans inre arbete*. Synpunkter på fostran och undervisning. Stockholm: Ecklesiastikdepartementet.

SOU 1950:3. *Betänkande med förslag angående folkskolans disciplinmedel*. Stockholm: Ecklesiastikdepartementet.

SOU 1992:94. *Skola för bildning*. Läroplanskommitténs huvudbetänkande. Stockholm: Allmänna förlaget.

Stenbäck, P. (30 Juni 2014). Kulturdebatt. Pär Stenbäck: Därför lyckas skolan i Finland. *Dagens Nyheter*. <https://www.dn.se/kultur-noje/kulturdebatt/par-stenback-darfor-lyckas-skolan-i-finland/>.

Stockholms universitet, Specialpedagogiska institutionen (19 augusti 2016).

Trovärdighet/Validitet & Reliabilitet.

<https://www.specped.su.se/sj%C3%A4lvst%C4ndigt-arbete/ uppsatsens-olika-delar/trov%C4rdighet-validitet-reliabilitet>.

Swartling Widerström, K (2005). *Att ha eller vara kropp?* En textanalytisk studie av skolämnet idrott och hälsa. Örebro: Örebro Studies in Education, 11.

Tham, A. (2012, 4 januari). Om medborgarperspektiv, deltagande och publikarbete, *Myndigheten för kulturanalys*, <https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2020/09/Ommedborgarperspektiv-deltagande-och-publikarbete.pdf>.

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed [Elektronisk resurs]*. (Reviderad utgåva). Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wanneberg Lundquist, P (2004). *Kroppens medborgarfostran: Kropp klass och genus i skolans fysiska fostran 1919-1962*.

Winther Jørgensen, M., Phillips, L. (2020). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Wright, P. M., Henert, S., Looney, M. A. (2021). Correlating Self-Efficacy for Teaching Personal and Social Development with Other Aspects of Physical Educators' Self-Efficacy. *Physical Educator*, 78(2), 163–182.

Läroplaner

Sverige. Skolöverstyrelsen (1962). *Läroplan för grundskolan*. Stockholm: Kungliga Skolöverstyrelsen

Sverige. Skolöverstyrelsen. (1969). *Läroplan för grundskolan: Lgr 69*. Stockholm: Utbildningsförlag

Sverige. Skolöverstyrelsen. (1980). *Läroplan för grundskolan: Lgr 80*. Stockholm: Liber
Läromedel/Utbildningsförlag

Sverige. Utbildningsdepartementet (1994). *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och
de frivilliga skolformerna: Lpo 94*. Stockholm: Utbildningsdepartementet

Sverige. Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet
2011*. Stockholm: Skolverket.

Sverige. Skolverket (2022). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet
2022*. Stockholm: Skolverket.

Bilaga 1

Litteratursökning

Syfte och frågeställningar:

Studiens övergripande syfte är att analysera skolans läroplaner under perioden 1962–2022. Mer specifikt avses att analysera vad som uttrycks om eleven som funktionell samhällsmedborgare inom ämnet idrott och hälsa?

Vi ska svara på nedanstående tre frågeställningar:

Vilka centrala begrepp och värdeord används i läroplanerna över tid?

Vilka egenskaper, utöver fysiska förmågor, lyfts fram i kursplanen ämnet idrott och hälsa?

Utmärks kursplanen i idrott och hälsa av kontinuitet eller förändring över tid?

Vilka sökord har du använt?

Ämnesord och synonymer svenska	Ämnesord och synonymer engelska
Läroplan, idrott, idrott och hälsa, gymnastik, läroplansteori, fostran, skolidrott, diskursanalys, kritisk diskursanalys	Curriculum, physical education, dicipline

Var och hur har du sökt?

Databaser och andra källor	Sökkombination
Discovery GIHs databas Google scholar	Läroplan + idrott + fostran Fostran + gymnastik Fostran + diskursanalys Diskursanalys + idrott Läroplan + idrott Idrott och hälsa Peer review

Kommentarer

Att söka på begreppet fostran på andra språk än svenska var komplicerat då översättningarna inte anspelar på samma sak. Ordet dicipline är det närmsta begreppet.